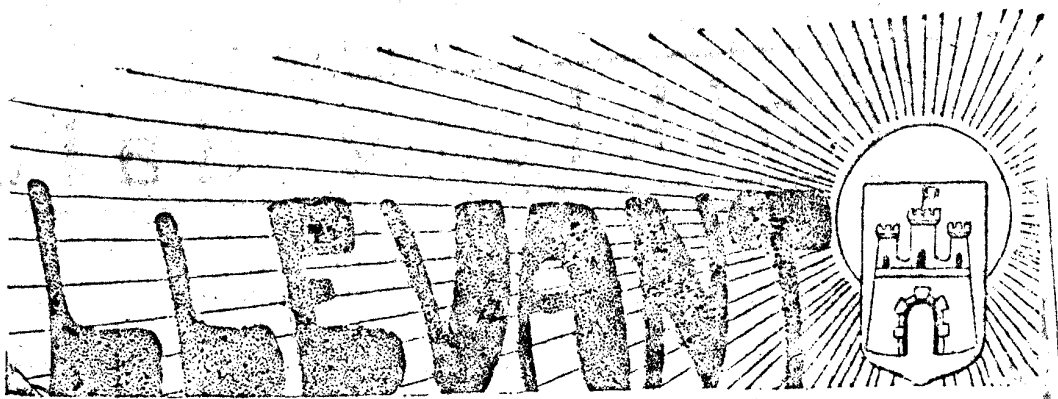

PREUS

Artá. Un trimestre 0'75
A fora id. 1'00
Al E stranjer id. 1'50

Número solt
15 cts.

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUÍ

Artá 15 Febrer de 1920

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
Quatre Cantóns, 3

PALMA

BALEARISME

Posats en el cas d'explicar en que consisteix el nostre mallorquinisme immediatament nos assalta la qüestió del Balearisme, això és, si o no hem de considerar com a part integrant de la nostra regió a Menorca i Eivissa.

Perque, lector, això per molts està fora de dubte, ho miren com la cosa més natural del món. I és que estam tan acostumats a beure amb la copa que nos ve forjada de Madrid que's mateixos que s'esveren i s'exalten quant senten parlar de l'unió de Mallorca i Catalunya formant una mateixa nacionalitat i retreuen tot d'una alló del caciquisme català i del centralisme de Barcelona, aquests mateixos miren com a molt natural que Menorca i Eivissa formin una província amb Mallorca, i que aqueixa o més be Palma sia la metròpoli d'aquelles, que aquí hi radiqui un poder central i que aquelles dues estiguin en tot supeditades an aquest. I això es una injustícia.

La província de Balears per molt que així nos ho ensenyin en les escoles i per be que nos ho imposin desde Madrid es una de les tantes arbitrariedats que'ls governs centrals de tant en tant cometen, perque no formen un tot orgànic ni per l'història, ni per les costums ni per la idiosincracia de cada una de les illes.

¿Qui es capàs de regoneixer, fora de la llengua, (que es el comú de totes les regions catalanes), cap vincle de germanor entre Eivissencs i Mallorquins que aboni el fet d'haver ajuntat aquella illa a la nostra per formar-ne una sola unitat? Les antigues Pityuses, més properes al continent, han romases allunyades espiritualment de Mallorca i sols les actuals relacions administrati-

ves imposades pel Govern central han dat apariencies de germanor als habitants d'aquelles i de la nostra.

Menorca ja ha seguit més d'aprop a la nostra illa, però no obstant, ja sia per la mar que'ls e separa, per el peculiar caràcter de sos fills, per les diverses dominacions que ha patides o per la rebel·lió d'esperit que sent el qui se veu junyit per força a un jou que no li plau, manifesta, seguit seguit, el disgust que li causa la supeditació a Mallorca que la llei li imposa.

Els qui vivim dins la placidesa de la Balear Major i bevem directament al rajolí que brolla de la font central del govern provincià, els qui tenim la sort d'estar aprop de la ma repartidora, no podem comprendre de cap manera com rebutgen els menorquins i eivissencs aqueixa centralisació i com es fomenta per ella l'odi contra Mallorca. I es ben dar.

Pensém les molesties que per elles representa la centralisació haguent de venir a parar a Mallorca qualsevol asunto administratiu tenguin encara que sols afecti an aquelles illes i per urgencia que tenguin han d'esperar la resolució de la Diputació Provincial, això quant no s'hi mescli la política caciquil i se denegui la demanda o la conveniencia per pura arbitrariedat del qui mana la política de la situació.

Pensém lo molesta que sempre'ls ha de resultar la centralisació de servicis privant-los casi de fruir les ventatges de l'Hospital Provincial, del manicomi, i de moltes altres millores de la Diputació de les que per lo regular en gaudim noltros.

Pensém els inconvenients que fins fa ben poc tenien en la qüestió de quintes haguent de venir cada any, els mosios malats i els pares xixantins o ompeditos, just per presentar els motius per l'exen-

ció del servici militar. Venturosament amb això ja han estat ateses les aspiracions de les dues illes.

Amb tot lo dit se comprèn facilment que les es enguniosa i molesta la dependencia de Mallorca.

Per altra part els mallorquins i els habitants de les altres Balears no se senten germans. Un mallorquí tan estern se sent dins Eivissa com dins qualsevol poble de Catalunya e Valencia. Es de creure que la causa es haver viscut sempre separats, però el fet es que no uneix els tres pobles l'afecte fraternal. O si no, una prova.

Qualsevol emigrant mallorquí se trópiga en país foraster amb un altre natural de Mallorca, sense conèixer-lo, sols sapiguent que'es de un poble de la nostra illa encara que sia el més petit i arregonat, el cor li dona un salt de satisfacció i sent immediatament pel seu company un afecte de germà.

No amb tanta força li bategará el cor si aquell li diu que's mahonés o eivissenc i fins sentirá una petita desilusió per l'equivoc sufrit al moment de sentir parlar la mateixa llengua i no sentirá més afecte per ell que el que's sent per un parent llunyà, ben igual del que sentiria davant un barcelonés, gironés o valencià. Això demostra que encara que tots els qui parlam llengua catalanesca duguem en nostres venes la sanc dels nostres avis, la poca convivencia amb els demés, ha fet que considerem tant llunyà el parentesc dels catalans del continent com els dels menorquins i eivissencs.

Així, idó, com no convé a la causa del regionalisme mallorquí que's confongui aqueix amb el catalanisme, tampoc será convenient predicar el balearisme que se sent tant poc o manco que aquell.

Folklore Balear

DEL MEU APLEC

Fret sol esser es janer
i es febrer per lo semblant
es mars plou de tant en quant
i p'es bril s'aigo cau bé.
De maig m'apareieré,
i en entrá es juny segaré,
dins es juliol batré
i passaré l'obra envant.
D'agost figures menjaré
per entrar gras a setembre.
D'octubre vaig a novembre
i a desembre acabaré,
i gracies a Deu faré
com he complit aqueix any
i si no reb ningun dany
un altre'n comensaré.

La madona no fila;
El dilluns perque té els dits curts;
els dimarts, perque los té llargs;
els dimecres, perque cus taleques;
els dijous, perque té els dits tous;
els divendres perque los té tendres;
el dissapte, perque cuina i pasta
i el diumenge, que filaria
no n'es el dia.

VERSIÓ CATALANA

Els dilluns per sos difunts—la vella no
(fila
El dimars per sos passats—la vella no
(fila
El dimecres per sos deixebles—la vella
(no fila
El dijous perque te els dits nous—la
(vella no fila
El divendres perque te els dits tendres—
(la vella no fila
El dissapte perque pasta—la vella no
(fila

El diumenge filaria
sino que no n'es dia.

Els dilluns vaig p'es carré
i els dimars me vé en passada
dimecres la trob colgada
el dijous hi trob guerré
el divendres no está bé.
Dissapte pec esquenada; (1)
no hi dic: ma anamorada
per acabar sa vuitada
demá vespre tornaré.

AMTONÍ PONS.

VARIANT

Per aquest poble, amic Pons,
encara que s'assembla molt una
part d'ella l'allargam un poc més
an aquesta cançó i fins la deim
com a brega d'enamorats. Vejam
com ho tenim. Ell li diu:

El dilluns vaig p'es carré
el dimars som de passada
el dimecres esquenada
i el dijous hei trob guerré.

(1) ANTONÍ PONS LA JOVE REBUTJA AL BNA-
MC. AQUEIX PEGA ESCANADA.

El divendres no ve bé
i el dissapte s'es colgada.
Bona nit pendra estimada,
per acabá sa vuitada
demá vespre tornaré;
si veng i hei trob guerré
te promet qu'aqueix carré
em serà una mirada
alta i no'n passaré.

Ella que deu preferir el gue-
rré, li contesta:

De vent no t'hi empeng,
tant m'es pendre com deixà,
jo voldria que en tornà
a cameva a festetjà
es carré et fos una mà
i es portal un avenc.

RAMÓN.

ENTRE GLOSADORS

Sempre els glosadors han es-
tat enorgullits de son valer i
entre ells s'han establert ver-
taderes lluites per veure de
capturar an els seus companys.
Un d'ells solia pensar una pre-
gunta de difícil contesta, l'en-
flocava a un company davant
el públic i si aqueix no sabia
contestar que lava vensut; si'n
sabia era vencedor el segon que
cobrava fama de llest i entre el
poble passava, per lo que avui
en diuen es campeó.

Vejem, idó, ara de posar-ne
colceu d'aquests torneigs de
glosadors.

Diu que un glosador posá
quatre pessetes de messions a
l'altre de que no feria una cau-
só en la que hi entrassen totes
les eines d'un fumador amb
pipa. I aquell tot rebent li con-
testá:

Es foc i ses esmolletes
s'anelleta i es cordó
es clau i s'atacadó,
pipa, broquet i canó
tabac i ganivetó
i bossa aont posar-lo;
no més per sa funció
paga ses quatre pessates.

I va guanyar ses messions.

Un altre glosador posá dues
pessetes de messions a un altre
de que no seria capás a fer-li
una causó en que hi entrassen

totes les parts del cap. Aquell
acceptá i se destirá d'aquesta:

Cap, cabells, testa i cervel
uis, pipeiles, front i ceyes,
nas, boca, dents i oreyes
garganta, coll i clotell.

Il ja ho crec que gonyá les dues pesse-
tes.

Meteorologia popular

LA PLUJA

La pluja es un dels fenomens atmos-
fèrics que afecta més directament an
el poble per quant es un element indis-
pensable a la Agricultura. L'home des-
de la creació ha hagut de menester d'
aquest meteor per el conró de la terra,
per aixó es que l'ha considerat sempre
com a do de Deu, i a ell ha acudit per
tots els medis el dia que li ha faltat o al
manco escassetjat.

Per aixó es, idó, que'ls qui mos cuidam
de estudiar l'ànima popular, trobam en
ella un sens fi d'elements folklòrics rela-
cionats amb aquell fenomen; usos,
oracions, cançonets, preocupacions,
refranys etc, etc., tot lo qual es molt
digne de que el folklorista ho arreguei
i heu guardi com una alhaca.

Vat aquí, idó, el motiu perque avui
comensam aquesta enquesta entre els
aficionats a recullir la ciencia del poble
esperant que mos aidaran a fer-ne un
bon aplec. Comensem, idó, per ternos i
contestar aqueixa pregunta:

¿Quines preocupacions o senyals té
el poble per predir la pluja?

Vat aquí les que tenim recullides de
Menorca encara que moltes se troben
també dias la ciencia del poble mallor-
quí.

1—Quant per mig dels camins hi sur-
ten cues llargs de terra si están bruts
senyalen aigo, si nets vent.

2—Si les formigues fan processons
també es senya de que plourá prest.

3—També ho es pujar les sangoneres
fins an el tap de la botella o pot en que
se tenen guardades.

4—Quant es granots (o granotes) can-
ten molt criden aigo.

5—Quant ses mosques piquen fort é
son molt impertinents.

6—Si al posar-se les mosques a la
parc s'hi queden amb so cap per avall.

7—Quant es sol es com a groguenc i
somorf se diu «sol ploqué», i senyala
pluja próxima.

8—Si e-hi ha ressol, aixó es, quant se
veuen com a dos sols un aprop de s'al-
tre, plou prest.

9—Quant la lluna fa un rollo ben redó
senyal de que ha de ploure prest, si el
a esportallat serà vent.

Continuará.

Socials i Agrícoles

RARESES

Els Nort-Americans sou sens dubte, la gent més original de la terra; funden societats i empreses lo més esrambòtiques que se puguin imaginar; lo qual no vol dir que aquestes societats no siguin de vegades utilíssimes i de un fi molt pràctic.

Perque vejeu un exemple de lo que és, diguent, heu de sebre que tot un ex-president de la República, mister Tapp, ha fundat una societat que se titula *Lliga per allargar la vida*, amb el fi de (paraules del mateix fundador.) **Defensar el valor humà de la existencia**, que és el veritable fonament del pervenir del món.

Els socis de la *Lliga per allargar la vida*, paguen dotze dòlars anuals i tan prompta com entren en la societat les sotmeten a un examen mèdic però no un examen qualsevol, sino a un examen dels més celebres especialistes els quals fitxen els socis.

La fitxa consisteix amb una descripció total de la persona i un informe sintètic però complet del seu estat actual de salut amb referències detallades de les malalties que ha tengudes del seu temperament, de ses hàbits, del seus gusts, de la seua professió i de totes les particularitats que puguin afectar an aquella persona.

Una vegada examinat, estudiat i fitxat el soci ja no el molesten més.

La Lliga allavors el segueix per medi de cartes, donantli tota aquella consells i fentli totes aquelles advertències que se relacionen amb la seua salut. I no son consells generals que son útils a qualsevol, sino consells individuals i propis per cada cas i per cada persona en particular, perque encara que cada un de noltres sap que està relligat segons les seues condicions físiques a una higiene i a un sistema de vida particular que cal via segons les circumstancies i segons les èpoques, també es ver que, si no volen necessari, es al menos molt convenient que mos recordin de tant en tant aquestes coses, perque o bé per descuit o bé per pareça moltes vegades mos passa per alt el practicar aquelles feines de les quals dependeix la nostra salut o el tenir una vida més llarga.

Aquest es el fi de la *Lliga* famosa que els yanquis han pres amb tant d'entusiasme i la qual se proposen estendreu per tot el món.

El lema d'aquesta Lliga es: *Es nessesari estimar la vida i defensarla fins de noltros mateixos, aixó és, de la nostra peresa, de la nostra ignorancia i del nostro descuit.*

Aquest periòdic està subjecte a censura eclesiàstica

Com s'han de sembrar els arbres?

(Segaetx)

Si no és possible obrirlos a l'estiu, cosa excusable per l'acumulació de feines, o un any abans per altres inconvenients, al manco s'han d'obrir 25 o 30 dies abans de sembrarlos, a fi de que tenguin lloc les transformacions indicades, mai s'rá recomanable obrirlos pocs dies abans o en el moment de sembrar.

El tipo de clot corrent entre els nostros bons conradors, que sol esser de 5x5 pams, es bona mida? perque, reunes qui les condicions que hem senyalat a fi de que l'arbre pugui en els primers anys de la seva vida desenrol·lar-se an b tota sa plenitut. Per les figueres se solen fer un poc més grans, 6x6 o més.

Diferentes circumstancies del terrer se solen tenir en conta al obrir el clot. Així si la terra es tancada i està a pendent sirá bona pràctica obrir una bretxa a la part baixa perque l'aigo que naturalment s'embasseria dins ell, tenguí sortida i no auferguí les rels; en les terres fortes no convé remoure molt la terra, perque les rels del arbre jove prenen un desenrol·lo excessiu i s'auferguen quant arriben a la terra forta perque no la poren atravessar, i l'arbre mor.

Es pràctica i teoria entre noltros, si bé amb les seues excepcions, no sembrar un arbre en el mateix lloc, aon en visqué un altre, sobre tot si era de la mateixa especie i si va morir de malaltia o vellesa, an no esser després d'haver purificat el clot tenguent-lo molt de temps ubert i cremant-hi batzers o altre llenya. Es pràctica que no convé abandonar, ja que es consecuencia de lo que hem dit més amunt, i encare millor si al sembrar l'umplen de terra nova; l'aire, el sol i el foc destrueixen les toxines o malalties.

Lo usual a Mallorca i per lo tant en la nostra comarca, es la sembra a clots; sols les vinves se sembren a siques. Aquestes, lo mateix que la roturació total del terreno tenen la ventatja de remoure major cantitat de terra i se fan a bandes en que l'agricultura està més adelantada.

En tota nova plantació, si se vol ben feta, s'han de distribuir els arbres tenguent en conte el major aprofitament del terreno, de l'aire i de la llum, per aixó, se solen colocar en tires, que ademés faciliten el seu cultiu i el dels cereals i lleguminoses si es que hi vagin associats.

A la nostra comarca son pocs els qui surten de la tira sencilla i sols en alguna plantació i en alguna vinya te-

nim l'exemple del *tresbolillo* o sigu ocupant els peus les tres puntes d'un triàngul equilàter, distribució la més hermosa que fa estiguin atiferats per tots els vents, i la més recomanable, perque en igualdat de lloc hi caben més peus, i l'aire circula en tota llibertat, i la llum penetra en totes les direccions. Un altre sistema, les fa ocupar els quatre anguls d'un rectàngul essent recomenable, tampoc se veu aplicat entre noltros. Així, idó, veim que la rutina no deixa de tenir la seua influencia en els sistemes de plantació o distribució dels arbres, influencia, que es ben hora de retirar i donar a les nostres plantacions aires de modernitat, que se vegi, que la raó es la directora dels nostros agricultors, única manera de treure de la terra tot el valor possible.

Bon clot.... i bona branca, que vol dir bon peu, bon planter. El bon planter, ha d'esser jove, sa i ha de mostrar exuberancia, s'han de refuar els peus que tenguin ferides o bonys, escullint els de soca ben llisa de color sana robuts, amb lo qual se té assegurat el 90 pç del èxit de la plantació.

El planter s'ha de arrebassar amb esment, s'ha de procurar destruir el menor número d'arrels i que estiguin el menor temps possible exposades a l'aire; les diferentes plantes tenen també una diferent resistencia així els ametlers ordinariament se treuen sense pa de terra i queden les arrels exposades a l'aire, al manco el temps que se trasladen desde el planter al lloc aon s'han de plantar, que pot variar entre minuts i un parei de dies, en canvi el garrover es més delicat i no pot estar exposat a l'aire, per aixó se du amb el pa de terra, el cussiol aon se plantá la llavor, el garroví.

Els planters que s'arrebassen taiant arrels, s'han d'arretglar abans de sembrarlos, cuidant de que les ferides fetes amb la xapa quedin ben llises amo lo qual se evita el desenrol·lo de malalties, els germens de les quals tenen bon amagatai dins els teixits capolats, en canvi la ferida llisa feta mirant a terra i posada en contacte amb ella facilita la cicatrissació, provoca la surtida de les petites arrels que son les qui extreuen de la terra les substancies que alimenten la planta.

Sabut es que entre les arrels i les branques hi ha una estreta relació i que les unes son proporcionals a les altres de tal manera que, podríem dir sense feros gens lluny de la veritat que a rel primaria correspon un simal, a cada secundaria una branca i així fins arribar a les petites que tenen la correspondencia en les fulles.

(Continuará.)

Del Passat i del Present

HISTÓRIQUES

Divisió entre Artá i Capdepera

La defensa i seguretat de l'illa exigia que a una reconada de la parroquia d'Artá s'hi construís una fortalesa d'alguna major importància que les que en general hi havia per la costa de Mallorca, i per lo mateix també ja hi era a un punt tant perillós com el Cap de la Pera.

Per això, ben aviat després de la conquesta, s'anà aixecant la fortalesa que prest havia d'esser l'important castell del Cap de la Pera en torn de la qual s'hi anaren arremolinant les cases dels moradors d'aquells paratges, cercant defensa dels perills de la costa. I fonc tal l'importància que adquirí i tanta la gent que s'hi replegà, que l'any 1323, encara no feia cent anys de la conquesta, el rei Ja Sanxo hagué de cuidar de posar-hi un sacerdot per l'esment i cura de tantes ànimes com hi havia, fundant-hi un benefici.

Aquesta creixença, a la qual corresponia en un o altre sentit una minva per l'Almudaina d'Artá, determinà sens dubte un estat de competència entre els pobladors d'Artá i els de Capdepera, tan prest com aquests se consideraren com a distints d'aquells pretenguent una individualitat pròpia.

La gran obra de les murades del castell, que se començà devers l'any 1335, donà peu a que se notassen i fins tot s'agravassen aquestes diferències. Perque, els d'Artá per una part havien de dur el pes de totes les obres, i per altre tenien mal d'apreciar les grans conveniències que d'elles en tendrien, essent i tot tants freqüents les amonestacions i amenaces que el lloctinent del Rei enviava al entorn del 1340 an el batle d'Artá, perque les murades s'aixecaven a poc a poc i al pareixer de mala gana ferm.

En aquest estat de coses l'any 1338 intentaren els de Capdepera (i pareix que ja no era la primera vegada, perque el docu-

ment d'on e-hu prenim (1) diu *de nou*), que el castellà que e-hi havia an el Castell, qui era representant del Rei per comandar, però només dins la fortalesa, se posàs en lloc del batle i així ells no regoneixerien l'autoritat del d'Artá, sino solament la seua, fundant-se en una carta que no hem pogut haver.

En vista d'aquesta pretensió d'independència, l'Universitat d'Artá acudí al Governador real perque proveís degudament.

Era molt poc numerós encare a les hores el veïnari de Capdepera i tota l'importància en que se fundava la seua pretensió les venia solament de tenir en son Castell un alcalde amb autoritat real, tal vegada el mateix qui en temps anterior havia residit a l'Almudaina de Sant Salvador d'Artá, lo que seria un altre motiu d'escisió.

Així va esser que el Batle General, En Rotger de Rovenach, examinat el cas a instancies dels d'Artá, declarà en una carta dirigida an el batle d'Artá, dia 18 de novembre de 1338, que, mirant pel bé de tots, prohibia que ni el Castellà del castell, ni cap altre persona de dins Capdepera prengués les atribucions del batle, a pesar de la carta que ell mateix havia concedida al dit Castellà, perque, deia, no volia que hi hagués dues baileries, sino una, ja que una sola era la parroquia. Per això manava, que tots formassen un sol còs, i que el castellà, el qui estàs en lloc de batle i tots els pobladors de Capdepera regoneguessen i obeïssen el batle d'Artá i an els sesu successors en tot lo que atenyia al càrrec de la batleria, segons havia estat fins llavors costum.

D'aquesta manera acabà, al mancó de dret, perque de fet no fou així el primer intent de separació que hem trobat, entre Artá i Capdepera.

(Continuarà.)

LL. LLITERAS.

(1) Aquestes notes están preses del «libre de Lletres Comunes» del any corrent qui e hi ha en l'Arxiu Històric del Reine de Mallorca.

Notes per una Monografia Històrica de la Peste llewantina

LA PESTE A EUROPA

(Final)

Tal ha estat el saig que causà dins l'Europa la peste que segons l'estadística mortuoria que mandà ornar el Papa Climent VI durant el segle hi va haver 42.836.485 defuncions.

L'any 1770 va invadir la Turquia d'aont se propagà a tots els Estats Bàlcànics i a Rússia moiant dins Moscoa 80.000 habitants.

A finals del segle XVIII se va estendre per Malta, Egipte i Holanda aont seguí s'obra de plandora deixant-ho en la més espantosa miseria.

Encara que no's pot dir que tinguin relació directa a pestes invasions dins Europa i demés punts, amb les que ha sufrertes la nostra illa de Mallorca, hem volgut fer-ne menció, encara que amb pocs detalls, perque els lectors vegin la destrossa que arreu ha causat tal epidèmia i deixen pel capítol qui vé el tractar de les diferents vegades que per ella es estada atacada Mallorca abans del any 1820 que's del que hem de tractar especialment.

La Peste a Mallorca

Res ne diuen els historiadors sobarsí l'illa de Mallorca sigui el contagi de la pesta amb anterioritat a la conquesta, per això nos limitam a donar notícia de les invasions posteriors de que ha sigut víctima fins al any de que nos ocupam en aquesta monografia.

La primera vegada que, segons l'història, se vegé Mallorca amensada de pesta fou als primers dies de la Conquesta de la Ciutat, p'el nostre gran Rei En Jaume quant les seues tropes prengueren possessió de Palma que a les hores se trobava plena de cadavres que ja entravan en el període de descomposició fent una o or insuportable. La Cort del nostre Rei va veure el perill que les amenassava i encara que es nous invasors poc esquitarellis y poc remirats havan a cercat allotjament entre aquell femer humà, els nobles convocaren consell i veient que'ls era precis cuidar-se de netejar la y sanetjar-la lo que no farien ses tropes per propi impuls, determinaren que'ls bisbes concedissen mil dies de indulgència per cada mort que traguessin fora de la Ciutat. I aquelles tropes, de cor religiós, ho prengueren amb tant de zel per guanyar indulgències, que dins pocs dies la ciutat quedà neta y tots les despullles humanes foren recamades a les afores.

Continuarà.

Andreu Ferrer.

Plana literària

L'ERMITA DE BETLEM I

Per fi el vianant la va colombrar allà enfora dins un clos om riu de la montanya a la blanca ermita aont s'encaminava.

Feia aprop d'una hora que pujava l'aspre cester suat, pentatjant per el caminet de bistia que a ella conduïx vorejant la serralada de Can Canals i Son Morey que s'allarga fins a guatar en la calmosa bahia.

Un sol viu d'agost qu'ell amparava amb sa verdosa ombrela, deixava com aclaparada tota la natura que amb el fatigós cantussol de les cigales qu'arreu formaven com un gran còr, i amb el bress leig d'argelagues, palmeres, i baixa garriga que'l ventijol movia, semblava deixar escapar un xlixiveix feréstec de que com qui se crema.

Un canvi inesperat el sorprengué al arribar al cim més alt de la serra. Un suau i frescat oratget el reanimava besant-li les galtes enceses de vermellor i li aixugava les gotes de suor que lluentes li rodaven cara avall.

Un bellíssim paisatge que contrastava amb la monotonia del camí transcorregut, s'estenia al seu davant. Allà enfora, les pelades montanyes de Tramontana, gegants estàtics qui senyalen el cel als pobres peregrins d'aqueixa terra; més avall e s puigs i montanyoles crispades de pins al peu de les quals s'hi extenen petits potlets que desde el cim semiden manses ovilles qui pasturen empernent la pujada p'els costers: la planura immensa vestida d'or està sembrada de caçtes blanques com coloms d'escampadissa qui pasturen p'el ristol dels sementers.

Su abaix de la serra escarpada cap aont devalia el Grau la calmosa bahia oberta a la tremontana dins la qual hi balla amb estranya llusor el sol esplèndid d'estiu com una immensa rodel·la d'espines foguetjants. I aquí aprop, dins el clos omriu de la serralada voltada de marjades d'arbres fruiters i verda ortolissa, arrullada amb el murmur d'una font inestroncable que umpl un ample safreig p'el regadiu, hi està la blanca ermita nig amagada darrera els rígids ciprers que s'enfilen cap amunt com vells ermitans de la Tebaida en oració o admirant estàtica la sabiesa divina.

Absort en la contemplació de tan vistes panoràmiques romangué llarga estona immòvil, resseguint els diversos tons del paisatge que davant sa vista s'extenia, fins que el tragué de s'absorció el so estrident del picarol d'una vadella que pasturava dins l'ort de l'ermita i seguí silenciós la davallada per el tirany d'abaix de la penya del Miracle

fins a arribar a les barreres del caminal ombretjat pels ciprers.

Arribà al pati de l'Ermita. Un silenci august com enbalca lant insoldable misteri deixava sentir fins el sord ressó de ses propies petjades. Les portes de l'ermita eren tancades i un Sant Antoni de pedra, crosseta i llibre en ma, i amb el godinet al seu costat vetlava dalt el portal com imposant silenci a tots els contorns. Una abella borinetjava encarrant-se en voler entrar dins un clivell de la porta, i el vianant, mut, aclaparat vermell com la grana, dins el pati de l'ermita casi s'en penedia d'haver arribat al silenciós asceteri i li semblava que sa presència profanava aquell lloc de misteri i d'augusta majestat.

Per fi se decidí. Estirà la tosca corda que penjava vora el llindar del portal i el só somort d'una esquella sortí de molt endins.

Esperà un instant, sentí un trapitx de sabates graus que rossegaven p'el trespol, un forrallat de fusta que corria grinyolant, un crit hagut, estrident de la porta qui s'obria i aparegué davant ell, la figura sencilla i a l'hora imponent de l'Ermita Pau, un vell de barba blanca onejanta damunt son pit, vestit amb hàbit talar de burell acastanyat, cenyida la cintura amb una corretja de pell que havia estada tenyida feia temps i de la qual penjava un resari de llagrimes de palmissos, separats els Glorias amb un canonet de canya prima, i semblava tot ell un vell patriarca de l'Antic Testament.

—Alabat sia Deu, digué el viatger. Per a sempre sia alabat Ell, va respondre l'ermita amb veu baixa i amb els ulls que apenas s'alsaven de la terra. I davant aquella bíblica figura, quedà el vianant curt de paraules sense sebre per ont l'havia d'empendre, fins que l'ermita li digué:

—Be deu venir molt cansat amb aquest bon sol de Deu que cau.—I li mostrà un banc de pedra aont s'assegué el fatigat viatger mentres contestava:

—La consuetud mes aplanava el camí. Però be varen escullir un lloc solitari per son estatge. Sembla que deuen rebre clares visites per aquí dalt.

—Millor diria que en tenim massa. Encara no arriba una festa com ja hi ha per aquí col·les de jovent qui venen a fer la berena su aprop de la Font i a votes un voldria esser-ne més alluny dels vilatges, haver pujat més amunt encara, esser més apropet del cel per no sentir tant les ramors de la terra.

—Més, els-e deu esser moit pesat el transport de queviures an aquest clos de montanya.

—Abas si que costava, però Deu es tant bó que mos envia de tot. Tenim vaques que mos donen llet, abelles que mos fan mel, hortals d'aont en treim

cistelles de fruita i un poc de blat que cullim, puis sembla que Deu mos envia la maina dins aquests paratges, perque no mos hajem d'acostar tant an el mon.

—Grat sia Deu que els-e beneeix. Mes, seria cosa de poder veure l'Ermita.

—Si tegust, pot entrar, digué tot obrint la porta d'un escansellet que hi havia dins el pati mateix.

Continuarà.

Font de Gracia

*Sé una Font inestroncable
que mal deixa de ratjar,
fins la set insaciable
ella arriba a saciar.*

*Una donzella inefable
no's cansa de convidar
i amb sa dolçura admirable
partint l'aigua sempre està.*

*Qui beu d'aquesta aigua pura
sent al cor tantu dolçura
que mai set torna tenir.
Gracia es l'aigua redentora
Maria es la partidora
i la Font son Fill divi.*

A. F.

-1911-

PAGESA

*Benhaja la pagesa
On reina la germanó,
La pau santa, l'unió
La salut i l'alegria.*

*On la gent jova copia
Les costums de l'avió,
I serva la tradició...
Benhaja la pagesa!*

*I benhaja la pagesa
Qui camina tota mesa
Perque treu un vestit nou.*

*Quant escolta tota encesa
Del bergantell l'escomesa...
Sent que'l seu cor se desclou!*

M. LÓPEZ LLULL.
S. A. M.

Una volta més hem de demanar dispensa an els subscriptors per el retràs amb que surt aquest n.º per causa de no haver rebut d'hora el paper que teniem encomenat a Barcelona feia dos mesos.

Notícies i Comentaris

POLÍTICA I POLÍTICS

ELECCIONS

Ja està consumat i definit el plet electoral. Es de les vegades que ls pobles de Mallorca s'han prestat a la lluita. Ja no es tant corrent la calma en les nostres plácides viles i ciutats. Els medis moderns de lluita, de profusió de paper amb proclames i candidatures ja son entrats també per aquí i viles tan arraçonades, com per exemple Capdepera, han après de lluitar per idees així com cal. Això es un síntoma de que Mallorca se desxondeix.

A Palma triunfá la coalició liberal-conservadora-maurista i ademés un veilerista, un reformista, un socialista i un republicà.

Amb aqueixes eleccions haurán entrat dins l'Ajuntament de Ciutat homos nous amb idees noves encare que desfressades de velles. Els antics regionalistes, si be vestits de liberals, durán als escons municipals, ideals més enláirats que ls que están acostumats a sentir-hi. Lo únic que mos ha sabut un poc de greu an els qui nos sentim fermement regionalistes es veure que aquest nom que ells demanaren per usar darrera el de liberal no ha sonat per res en la campanya electoral. Però com el nom no fa la cosa, com diu l'adagi, es de creure que la seua actuació en el consistori servirà per fer una auriola d'honor a la causa i als homos que la sostenen i defensen. Així ho esperam.

En els pobles s'ha vist de tot. Lluita per ideals a certes bandes, lluita per personalismes en altres. A colca banda s'ha esgrimida l'antiquada arma del *dinere*, encara que segons hem vist, aquest i tot ha fracusat. A Petra ha passat així.

A Sineu es estada derrotada la candidatura cívica-agraria-regionalista. No tots els pobles están encara capacitats per rebre i entendre les idees de renovació. Falta cultura, civisme i... moltes coses.

Devers Bunyola perderen els mauristes, gonyant en canvi aquests d'una manera espléndida a Sóller aont s'havien units conservadors republicans i socialistes contra aquells.

No'n parlem més que hi ha coses d'aquestes que fan llástitima.

DE MENORCA

El diputat per la nostra illa Sr. García Parreño en sa recent visita es estat rebut amb un entusiasme indescriptible. En tots els pobles per ont ha passat se li ha fet una rebuda espléndida de part de tots els partits sense distinció. Ell ha reunit en Assamblea a tots els Ajuntaments a Mercadal a fi d'escollir les seues queixes i demandes justes per poder fer un resum de les aspiracions de Menorca per anar presentant-les al Govern així que ho cregui oportú. Tots exposaren són sentir essent de notar la unanimitat en que sollicitaren tots que demanás al Govern que 's decreti aviat l'exportació de calçat, suposat que la seua restricció es la mort de la nostra industria.

Els representants de Mitjorn-gran hem demanat (i ja es per miléssima vegada) que s'interessás per la 2.ª subasta de la carretera d'aquí a Alayor com també la normalizació del servici de correus ja que avui no tenim més que l'expedició de Mahó perque per la de Cintadella rebem la correspondència amb un dia o dos d'atrás.

Aquestes demandes li foren repetides al diputat en la visita que feu després an el nostre poble i mos ha promés fer tot lo que sabrá perque aquests desitjos del nostre poble se traduesquin en obres. Sols temem que les promeses del actual diputat no puguin eser realidades per no tenir a son favor un dels propietaris mitjorners per dins les finques del qual ha de passar la citada carretera.

Fins un altre dia.

Corresponsal.

Coses i Cosetes

El diputat per Menorca quant passá per Palma digné a uns visitants que s'extranyava de la fredor amb que'l poble mallorquí se prenía les coses, fins les que li interessaven de prop. Digné que'l diputat Sr. Pascual obrí un plebiscit quant vengué a Mallorca ontie els interessats p'el problema del calçat i que hi una sola visita rebé de cap comerciant.

No es extrany. An els nostros diputats el poble no els e ceneix.

Ademés, per lo regular als demés districtes no esperen les visites. Ells son els qui s'adelanten o fer-les.

Ja s'interessaria més el poble si així heu fessen.

Al general Miláns de Bosch l'han fet dimitir. Perque? Perque la ciutat de Barcelona havia posat en ell la seua confiança. S'haria d'acabar aixó de que els intrigants siguin el fuell de la roda del Estat. Es denigrant que un polític hagi de poder més que una ciutat com Barcelona, hagi de poder més que el sentit del ordre, que el sentit comú, que la raó.

—Diuem que prest anirem i vendrem de Barcelona amb «hidroavions». Ja ho sirá blau es fester! Si els nostros avis allassin el cap..

I sembla que es un bon patrici el qui per amor a la seua Roqueta té les ganes i els medis de dur-ho a cap. Deu fassi que sigui un èxit. I ho será, perque l'idea que el mou es idea noble com totes les que brollen del cor.

D'Artá i sa Comarca

Quinta del messos de 1920

1 Miquel Amorós	(a Sopa.
2 Pere Vaquer	• Ray
3 Miquel López	• López
4 Andreu Servera	• Rumbanta
5 Juan Bonnin	• Maria
6 Martí Espinosa	X eréc
7 Miquel Ginert	• Burle
8 Bartomeu Esteva	• Escarinches
9 Gabriel Estela	• Violí
10 Pere Blianes	• Moné
11 Bartomeu Danús	• Danús
12 Rafel Ginard	• Rey
13 Pere Massanet	• Me'go
14 Toni Juan	• Quech
15 Jaime Guasolé	• Me'go
16 Juan Massanet	• Bidigos
17 Pere Josep Planicis	• Sucu
18 Pere Josep Torrés	• Suñer
19 Gabriel Carrió	• Rectorat
20 Gabriel Sureda	• Faro
21 Jaume Fuster	• Asdoro
22 Miquel Picó	• Saïem
23 Toni Sanseloni	• Saduava
24 Toni Riera	• Polati
25 Juan Fernandez	• Manuel
26 Toni Pons	• de sinfenera
27 Miquel Bauzá	• Coca
28 Rafel Piris	• Piris
29 Tomeu Nadal	• Mola
30 Juan Mayol	• Puseta
31 Jaume Palou	• Palou
32 Toni Amorós	• Creu veyá
33 Biel Amorós	• Espujol
34 Miquel Lliteras	• Puseta
35 Mateu Morey	• Roig
36 Mateu Lliteras	• Puseta
37 Miquel Sard	• Sard
38 Miquel Villalonga	• Coloma
39 Sebastiá Pastor	• J. Figueral
40 Bartomeu Ginart	• Caragol
41 Rafel Lliteras	• Nonga
42 Jaime Massanet	• Lluviset
43 Andreu Sansó	• Sansó
44 Rafel Piris	• Pirris
45 Jaime Carrió	• S. Diligencia
46 D. Daniel Cano	• Cano
47 Bartomeu Muntaner	• T. S. Forté

Les eleccions

Aquí la política va molt morta, no sabem si amb bé o en mal per la població. Enguany erem al dissapte del diumenge en que's devien proclamar els candidats i ningú en parlava encara.

Les forces de les dretes que guia D. Pere Morell, tingueren una reunió el dissapte per escolli el personal a presentar i encare que de moment se pensava en la formació d'una candidatura de persones significades dins la política local, dificultats que's

presentaren adarrera hora, impediren sa formació. Sonaren alguns noms més i per escullir els restants se doná un vot de confiança a D. Pere el qual al endemá presentá la candidatura plena p'els set llocs vacants, a la Junta del Cens i com no s'en presentaren d'altres quedaren elegits per l'article 29. Aquests son.

D. Andreu Femenies Casellas (a) Femenias.

D. Antoni Genovart Esteva, (a) de Son Terrassa.

D. Gabriel Esteva Esteva, (a) Met-lerá.

D. Bartomeu Femenias Nicolau, (a) Amo de Son Sureda.

D. Jaume Ferrer Llaneras, (a) Tuniét.

D. Francesc Nicolau Sureda, (a) des forn d'en Becá.

D. Juan Esteva Flaquer, (a) Estelriqué.

Se digué si la *Federació obrera* tenia ganes de presentar, però no es de creure, per estar totalment dividida i el partit lliberal que abans era el seu aliat, está callat, sense bategar-se ni donar senyal de vida.

Al còs electoral d'Artá mentres no canviï el seu nivell de capacitació general per medi de l'instrucció, o per l'exercici dels seus drets cívics, li convé més que l'hi donin fet. Així meteix creim que del personal que hi ha elegit, en podem esperar colca cosa, al manco bona voluntat.

La Rifa del pollastre

PER L'AMO DE LA CLASTA

Així mateix es un poc extemporánia ja la noticia del resultat de la rifa del pollastre de llavor que varev regalar als subscriptors del LLEVANT, però els caixistes a cada número dels passats s'hán trobat amb tant de material sobrant que ni lloc nos deixaven per aquesta nota. Vaja avui per que pogueu sebre aont es anát a parar el pollastre.

Estigüé dins la gabia exposat als molts de visitants que passaren per veurer-lo per la nostra Redacció fins que l'agraciat per la sort enviá a cercar-lo. El favorescut amb ell fou el distingit

propietàri D. Pere Amorós, el qual, *qui mal no fa mal no pensa* el va regalar a les monjes. Com heu saberem en parlarem al nostre subscriptor l'Amo'n Tomeu Esteva de sa Cabaneta que está d'Amo a Son Doblons el qual entenia moltes ganes i ja ho crec que tot d'una s'en aná a les monjes, i els ho baratá amb un bon mè que així bastaria per tota la comunitat, i s'en dugué en *Silesio* an el lloc aont es ben segur que fa bon paper entre el seu avi-rám i que li será un bon reproductor.

Perdonau, l'Amo de la Clasta, de la tardansa en donar-vos aqueixa nova que be mereixieu i creis que'ls lectors del nostre quinzenari esperen en gust les vostres notables llissons d'avi-cultura.

PAGÉS.

CRONICA

METEOROLOGIA-Després de tota una quinzena de bon sol al final s'ha posat d'humitat. Durant tres dies es estat emboirat i després mos ha regalat el cel la pluja que be necessitaven els nostros sembrats. A principi de més va fer una forta gelada que va cremar molts d'ametlons.

DEVERTIMENTS.— Durant el Carnaval d'enguany la bulla no es estada molta Els tres derrers dies hi hagué alguns balls de màscara, ben escandalosos, cosa que desdiu de l'honradesa del nostro poble.

TITOL DE MESTRE.— En els derrers examens celebrats a la Normal de Mestres de Ciutat obtengué el titol de Mestre Nacional D. Antoni Maesot Moya. Tot li sia enhorabona.

CASAMENT.— A principi de mes, en la nostra Iglesia Parroquial s'uniren amb el llas del matrimoni D.ª Josepa Zullá i D. Antoni Esteva Amorós. La ceremonia, atès el recen d'ol del novii tengué caracter intim. Els novii acabat l'acta s'en anar en a Sa Mesquida del terme de Capdepera.

Felicitam als nous desposats i les desitjam ditxa inacabable en son nou estat.

MORT CASI REPENTINA.— El día 6 del mes en curs, sentintse malament de la gargamella D. Juan Fuster conegut p'el «Senyó Guixó», avisá al metge, que hi acudí desseguida i digué a la familia que correguessen a arreglar es coses si hi vol en esser a temps. Be corregueren però dins deu minats era mort d'una «edema de la glotis».

Gran Colmado Artanenc

d'en GUIEM BUJOSA (a) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licors, dolces, galletes, etc., etc. ☉ Grandlós surtit de Perfumeria

Aquesta casa es s'única depositaria dins Artá del ANIS TUNEL

Fixau-vos be en sa Direcció: CARRÉ DE PALMA 3 ARTA

L'agencia Bujosa (a) Ganancia serveix amb esment, puntualitat i barato qualsevol encàrrec se li fassa per Ciutat i pels altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá: CARRE DE PALMA, N.º 3 • Despaig a Palma: ESTANC DEB BANC DE SOLI

GRANDES ALMACENES

: San José :

DE
Vda. Ignacio Figuerola

Laneria	Zapateria	Pañeria	Bordados
Leuceria	Confecciones	Pañoleria	Tapicerias
Camiseria	Corseteria	Corbateria	Alfombras
Merceria	Sederia	Bisuteria	Perfumeria

ABRIGOS - CAPOTES - PALLIZAS - IMPERMEABLES

Artículos para luto - Géneros de punto - Bastones
y Paraguas - Artículos de viaje

SASTRERIA - MODISTERIA - CAMISERIA

Mantas de Lana - Chanclos de Goma

Gran sección de Peleteria

Ventas al contado - Precio fijo - Teléfono, 217 - PALMA - *Esta casa no tiene sucursales*

La Fonda Randa, de Esteva

Carré de Palma, 48. — ARTA

S'ES OBERTA FA POC. TOT ES NOU
I LLAMPANT. SERVICI ES MERADISSIM

Prontitut
SEGURETAT I ECONOMIA

Ensaïmades i panets

En lloch se troben millós que a la

PANADERIA Victoria

ES FORN NOU

D'EN

Miquel Roca Castell

A sa botiga hei trobareu sempre pans, panets,
galletes, bescuits, rollets, i tota casta de pasticeria

TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netadat, prontitut i economia

DES PAIG Carrer de Palma 3 bis. ARTA

CAP BOTIGA

VEN EN MILLOS CONDICIONS QUE SA D'EN

JUAN VIGENS (a) JAN

Tota casta de articles, comestibles, galletes, etc.

ES REPRESENTANT DE SA PERFUMERIA.

L. CACCIO

TE DEPOSIT DE MAQUINES DE COSIR.

Paph Ancora

Com també tota casta d'instruments musicals. Bandurries, Guitteres, etc.

DIRECCIO: :: ALCARIOT, 3

Fip. Catalana de Peces i Sureda ARTA

DISPONIBLE